

Nushası 10 kuruş

Senelik abonası
100 kuruş

Posta ücreti 40 Para

Istanbul

Posta ücreti 10 kuruş

Şehremaneti Mecmuası

[Şehremaneti tarafından ayda bir çıkarılır]

Senesi : 6

Teşrinisani, Kânunuevel 1929

Sayı : 63 - 64

Müstahsil İstanbul

Vaktiyle lütûn memaliki her türlü mahsulâtını, Irakın, Suriyenin, Tuna boylarının, Akdeniz adalarının, hatta Mısırın, Yemenin zahire ve çerez nev'inden neşi varsa hepsini gümrüksüz ve mebzul olarak getirip ucuz ucuz yiyen İstanbul, harbi umumî denilen mütlûş inkişâptan sonrayeni mevkîni, yeni vaz'iyetini hiç takdir ve idrak edememiş, kendini hep harpten evvelki eski müstehlik sanmış, o zamanın artık para etmiye, ek olan ucuz hayatlı efendisi hayalinden kurtulamamıştır.

Anadolu yahut Rumelinin bu muaz-zam müstehlik şehirde çalışmakla geçinmeyi an'ane tanımış olan kayıkçı, bôrekçi, helvacı, kasap, zerzevatçı, manav hatta leblebici, hamal ... gibi iş ve san'at erbabı gine bu kapıyı bırakma- mışlar.

Yaptığımız şu mukaddemeye nazaran İstanbul, iktisadî ve içtimai hiç bir tetkik görmemiş, hususîyyatiyle hiç iştigal edilmemiş olan, hem eski hem yeni,

hem mamur hem mühlmel bir mevzudur; İstanbul bu gün ne yapıyor ve ne yapma- lıdır, onun istidadı ve tabîi yahut ameli kabiliyeti nedir? bu noktalar üzerinde hiç çalışılmamıştır.

Halbuki bu şehir, bu gün halâ bütün memleketin en toplu bilgi ve görgü izlerini taşıyan 700 ve küsur bin nüfuslu, 1837 kilometre murabbai me- sahah mühim bir müstahsil namzedidir.

Vilâyet itibariyle bu nüfus 877 bine ve yer genişliği 5482 kilometre murab- bana varır.

Devletin « İhsai yıllık » istatistik kitabında mukayyet (çifci aile) adedi 16772 ve bu ailelerin nüfus miktarı 78757 dir. Vegine bu vilâyette çalışır 14000 den ziyade makine ve ziraat alâtü edevatı vardır.

Hayvanat kısmına gelince, İhsai Yılıhta ez cümle şunları görüyoruz :

Öküz	15,000	Tiftik keçi	9697
Manda	3,811	Beygır	3688
İnek	16,903	Kısarak	2577

Dişi manda	1.979	Ester	414
Koyun	103.970	Merkep	23.309
Keçi	154.616	Deve	605

Vilâyetin umum insan nüfusuna nisbetle 10 % u çiftçidir.

Bu 10 % yani 16772 çiftçi aile senede ne yetiştiriyorlar ? Bunlar da İhsai yıllıkta münderiçtir :

(1927)	Ton	Kilo
Bugday	13177	703
Arpa	4300	000
Yulaf	2260	000
Çavdar	731	370
Kaplıca	277	900
Pirinç	21	164
Darı	43	115
Mısır	1615	420
Bakla	354	700
Bezelye	90	—
Nohut	21	—
Fasülye	293	260
Börülce	7	266
Mercimek	—	671
Burçak	665	200
Patates	21	409
Pancar	206	383
Sovan	436	500
Sarımsak	44	—
Keten	27	740
Tütün	77	858
	24653	659

Bu yekûn aile adedine taksim edilirse her ev senede 1 ton ve 470 kilo istihsal ediyor demektir.

Fakat bunda bağcılık ve meyvecilik dahil değildir. Hayvanattan istihsal edilen süt müstahracatı ile yumurta, bal, şarap gibi mevaddı bu, aynen topraktan alınan çiftçi mahsulâtından saymamışlardır.

Fakat buna bir de mesahai sathıye noktai nazarından bakmak icap eder.

Vilâyetin 5,482 k. m. genişliği içinde 1030 k. m. Şile ile 2525 k. m. Çatalca vardır. Bunlar tenzil edildiği ve hiç ekin yapmayan Adalar hariç bırakıldığı, Beyoğlu keza istisna olunduğu halde gine 1500 k. m. dan fazla yer kalır. Bunun da dağ, orman, taşlık, çalılık gibi ziraat edilemeyen kısmına 500 ünü terketsek elimizde tarla, bağ, bahçe, bostan, mer'a, çayırılık olmak üzere yüz bin (1000,000) dönümden ziyade toprak kalır, ve bunu aile adedine tevzi edersek her eve 6 dönüm kadar isabet ediyor.

700,000 den fazla nüfuslu böyle büyük bir şehir civarındaki 6 dönümün pek büyük ehemmiyeti vardır. Bu miktar uzak bir köyün hususan bizim memleket gibi çiftçiliği geri kalmış fakir bir yerin belki 60 dönümüne tekabül eder.

Fakat, büyük bir hayret ve esfle görüldüğü üzere pahalı mahsulât yetişmesine müsait - meselâ Göztepe, Bostancı yahut Beykoz gibi - en yakın semtlerdeki tarlalar bile ya boştur, yahut ancak arpa ekilidir !

Sonra, Ortaköydeki Alman fidancı ve çiçekçi fenni bahçıvan geçen sene 40 - 50 bin liralık şey istihsal etmiş ve fidanlarını Ankaraya ve Avrupaya göndermiştir. Bunun yanında bizim âli tahsil görmüş ziraat mütehassıslarımızı san'atlarının gayri işlerde yahut masa başlarında aylıklı bulursunuz.

Halbu ki, şarkın en mühim medeniyet merkezlerinden biri olmak iddiasında bulunan İstanbul etraf ve civarında ekilmemiş, boş, metruk, yahut iptidai ve kurunu vusatai halde ekilmiş tarla görmek, kurtlu meyve verir, tufeyli haşarat ile donanmış bahçelere şahit olmak her halde bir fecia ve bir ayıp

yahut günahıdır. Erenköyünün bir köşesinde hepi topu altı yelî dönüm bağının sayesinde refah ile yaşayan ve hatta zengin olan bir Avrupalının yanında nece çiftlik sahiplerini bir kaç liraya mühtaç görmekteki tezat aynı manayı ifade eder ...

..

Demek ki İstanbul da çalışmıyor, İstanbul da çalışmıyor, Ne sermayesi, ne kolaylığı, hiç bir şeyi yoktur, bilgisi olsa bile galiba kâfi değildir, yahut teşebbüsü, sebatı, ve işini yoluna koymak için lüzumü olan müddette geçinmeğe istinatgâh teşkil edecek iktisadi yardım müesseseleri, ihtiyat ve emniyet teşkilâtından temamlile mahrumdur. Onun topraklarına bu güne kadar bir avuç olsun kimyevi gübre atılmamıştır.

Atılırsa ne olacağından bahsetmek işe zaittir.

Burada İstanbul şehrinin kendini besleyebilmesi mevzuu bahs olunmaz, çünkü bu mümkün değildir.

İstanbul, yalnız ekmek gıdası için senede en aşağı 95,000 ton buğdaya muhtaçtır, kendi yetiştirdiği ise 13,000, yani ihtiyacın ancak 15 % i dir. yüzde 85 i açıktır. Bunu elde etmekle uğraşmak hem abes hem de zararlıdır. Keşke iyi çalışsa, çok kazansa da başka şeylerini de dışardan alsaydı, fakat sene nihayeti hesabını yaptığı vakit elinde biraz ekonomisi kalsa ...

İstanbul, mükemmel bağcılık, meyvecilik, kuru sebzeçilik, konservecilik, çiçekçilik, alâ tavukçuluk, peynir ve yağcılık, arıcılık yapabilir. hususan balıkçılık için pek müsait bir mevkî vardır. Fenni balıkçılık etmeği bilse büyük bir iş ve servet sahibi olur.

İstanbul Vilâyeti bu gün miktarını bilmediğimiz mevcuduna 300 bin tavuk

ilâve etse, yumurta ve yavru hasilâtından senede cebine 2 milyon lira girer. Fakat, ne gariptir ki Çin memleketlerinden Avrupaya bu gün beyaz sarısı ayrılmış yahut beraber, milyonlarca liralık kırılmış yumurta ihraç edildiği halde biz kendimize kifayet edecek kadarını kendi şehimizde istihsal edemiyoruz.

Sonra, ekincilik kısmına gelince : su ve gübre istimalini bilen bir çiftçi mahsulünün iptidai usuldekinin hiç değilse dört misline çıkarır.

Bu iki kuvvet, yani su ve kimyevi gübrenin yardımı ile mahsulün hem miktarı iki, üç misli olur, hemde san'atçe bir münavebe usulile istediği en kârlı ve memlekete en lüzumlu ekini ekerek yani tarlayı dinnendirmek için boş birakmıyarak mütemadiyen istifade eder.

Ağaç ve çiçek, ot çokluğu sayesinde İstanbul vilâyeti binlerce kovan arı besliyebilir, Avrupaya da ihraç eder. Her sene Mısırdan tacirler gelerek İzmit içirilerine gidip pek çok hindi ve kaz topluyor ve diri olarak sevk ediyorlar. Mısırdan semiz bir hindiyi kışın bizim bu günkü paramızla 7-8 liradan, yani oranın altın parasile 70-80 kuruştan aşağı vermezler.

Hulâsa, Bu şehrin ve vilâyetin tam çalışmayan unsurunu fen ve sermaye ile pek faydalı şekilde çalıştırmak ve refaha doğru götürmek, iyi teşkilât sayesinde her vakit mümkündür. Ve buna şimdi şiddetle lüzum vardır.

Çünkü, hayat pahalılığı ve şehir hayatının ne kadar basit olursa olsun köy geçimine nisbetle çok ihtiyacı ve külfetli olması, şehrin müteakiller, yetimler ve dullar yatağı, yani aldığı maaşla geçinemeyen bir sınıfın sığındığı yeri olması, eski zamanın ucuzlukla melûf memurluk hayatının artık kalmamış olması ile

iş bulamayan fakir sınıfın sefaletle maruz kalması gibi sebepler İstanbulun iktisadi bir takım yeni teşkilâta ihtiyacını her an hatırlatmaktadır .

Medenî hayatta, nüfusun nisbeten mütekâsif bulunduğu büyük şehirlerde herkesin kendi başına münferit halde çalışarak yaşamıyacağı iç' ar ki umumi ve müşterek, yani içtimai teşkilâta lüzum görülmüştür. Avrupanın kooperatifleri, müessesatı hayriyesi, teavün sandıkları, müşterek sigortaları, tasarruf kasaları, meslek yardım teşkilâtı gibi bir çok tesisatı her halde geçimi yolunda ve istikbali emin sınıf için olmasa gerektir .

Onlar bu hususta daha ileriye gidecek yaşlı san'atkâr , mektep hocası , yetişkin hıkes veya yetim çocuk, ma'lûl zümrelerini himaye ve ahlâkı umumiye ile millî izzeti nefsi muhafaza için belediyeler, nahiyeleer, esnaf ve işçi cemiyetleri ve hatta mahallelere varıncıya kadar bütün faal ve gayrifaaal- her sınıfın en mübrim ihtiyacını mensup oldukları heyeti içtimaiyenin hayat pro-

gramı içine dahil ederek bir « mesai » ve « Basireti içtimaiye » idaresi mevzuları vücade getirmişler , bununla da kalmıyarak havayıcı zaruriyeyi ucuzlatmak, ucuz mesken inşaat şirketleri tesis etmekte iftihara şayanı müveffekiyetlerle harp tahribatının en çok hissedilen sefalet tesirlerini imha hususunda yarışa çıkmış gibi çalışmışlardır, ve halâ da çalışıyorlar.

Yegâne münci ve müceddidimiz Gazi Hazretlerinin B . M . M . nin açılması münasebetile irat buyurdıkları (1 T. sani) resmi nutkun ziraate ait fıkrasında tepşir buyurulan çiftçi koperatifleri teşkilâtını İstanbulda derhal tecrübe etmek hem kolay hem de güzel bir nümune olacaktır. Çünkü şehrimizde böyle bir esası meydana getirecek unsur mevcuttur. Vilâyetin 330 köy ve ya umumiyele nüfus mevkilerinin çiftçi koperatif tesanüdü içinde çalışmasıyle iştihsal kuvvetlerinin ne kadar artacağını ve intizama gireceğini kısa bir zamanın bize göstereceğinde şuphe yoktur.

A . Suat